

EBA/GL/2023/04

31. märts 2023

Suunised

rahapesu ja terrorismi rahastamise
riskide tõhusa juhtimise poliitika ja
kontrolli kohta finantsteenustele
juurdepääsu andmisel

1. Vastavus- ja aruandluskohustused

Suuniste staatus

1. Käesolev dokument sisaldab määruse (EL) nr 1093/2010¹ artikli 16 kohaselt väljastatud suuniseid. Kooskõlas määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 16 lõikega 3 peavad pädevad asutused ning krediidi- ja finantseerimisasutused võtma kõik suuniste järgimiseks vajalikud meetmed.
2. Suunistes esitatakse Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) seisukoht nõuetekohase järelevalvetava kohta Euroopa Finantsjärelevalve Süsteemis ehk kuidas tuleks liidu õigust konkreetses valdkonnas kohaldada. Suuniste adressaadiks olevad määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 4 lõikes 2 määratletud pädevad asutused peaksid suuniseid järgima, kaasates need sobival viisil oma järelevalvetavadesse (nt muutes oma õigusraamistikku või järelevalvemenetlusi) ka siis, kui suunised on suunatud eelkõige finantseerimisasutustele.

Aruandluskohustus

3. Määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 16 lõike 3 kohaselt peavad pädevad asutused teatama hiljemalt 03.10.2023 EBA-le, kas nad järgivad või kavatsesid järgida neid suuniseid, või vastasel juhul mittejärgimise põhjused. Kui selleks tähtajaks teadet ei saada, peab EBA pädevat asutust nõudeid mitte täitvaks. Teated tuleks saata EBA veebilehel avaldatud vormil, märkides viite „EBA/GL/2023/04“. Teate peaksid saatma isikud, kes on asjakohaselt volitatud esitama nõuete järgimise teateid oma pädeva asutuse nimel. Nõuete järgimise staatuse mis tahes muutusest tuleb teatada EBA-le.
4. Kooskõlas EBA määruse artikli 16 lõikega 3 avaldatakse teated EBA veebilehel.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. novembri 2010. aasta määrus (EL) nr 1093/2010, millega asutatakse Euroopa Järelevalveasutus (Euroopa Pangandusjärelevalve), muudetakse otsust nr 716/2009/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni otsus 2009/78/EÜ (ELT L 331, 15.12.2010, lk 12).

2. Sisu, kohaldamisala ja mõisted

Sisu ja kohaldamisala

5. Käesolevad suunised täiendavad EBA suuniseid rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite kohta (EBA/GL/2021/02) ning täpsustavad poliitikat, menetlusi ja kontrolle, mida krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid kehtestama rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide leevendamiseks ja tõhusaks juhtimiseks kooskõlas direktiivi (EL) 2015/849 artikli 8 lõikega 3, sealhulgas põhimaksekonto pakkumise meetmeid kooskõlas direktiivi (EL) 2014/92 artikliga 16.²

Adressaadid

6. Käesolevad suunised on adresseeritud direktiivi (EL) 2015/849 artikli 3 punktides 1 ja 2 määratletud krediidi- ja finantseerimisasutustele, kes on määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 4 punktis 1a määratletud finantssektori ettevõtjad. Käesolevad suunised on adresseeritud ka määruse (EL) nr 1093/2010 artikli 4 punktis 2 alapunktis iii määratletud pädevatele asutustele. Pädevad asutused peaksid neid suuniseid kasutama, kui nad hindavad krediidi- ja finantseerimisasutuste riskihindamiste ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise poliitika ja menetluste adekvaatsust.

Mõisted

7. Kui ei ole sätestatud teisiti, on direktiivis (EL) 2015/849 kasutatud ja määratletud mõistetel samasugune tähendus ka käesolevates suunistes. Lisaks kasutatakse suunistes järgmisi mõisteid.

Riskide vähendamine	rahapesu ja terrorismi rahastamise suurema riskiga seotud üksik klientide või kliendikategooriatega ärisuhete alustamisest keeldumine või otsus suhte lõpetamise kohta või rahapesu ja terrorismi rahastamise suurema riskiga tehingute tegemisest keeldumine.
Rahapesu ja terrorismi rahastamise risk	rahapesu ja terrorismi rahastamise toimumise tõenäosus ja mõju.
Rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurid	muutujad, mis eraldi või koos võivad suurendada või vähendada rahapesu ja terrorismi rahastamise riski.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta direktiiv 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214–246).

Riskipõhine lähenemisviis	lähenemisviis, mille abil pädevad asutused ning krediidi- ja finantseerimisasutused tuvastavad, hindavad ning mõistavad rahapesu ja terrorismi rahastamise riske, millele nad on avatud, ning võtavad rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmeid, mis on proportsionaalsed nimetatud riskidega.
Rahapesu ja terrorismi rahastamise suurema riskiga seotud jurisdiktsioonid	riigid, kus käesolevate suuniste I jaotises sätestatud riskitegurite hindamise alusel esineb suurem rahapesu ja terrorismi rahastamise risk. See ei hõlma riike, kes on tuvastatud kui „suure riskiga kolmandad riigid“, kelle riiklikus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise korras on strateegilised puudused, mis kujutavad endast märkimisväärset ohtu liidu finantssüsteemile (direktiivi (EL) 2015/849 artikkel 9).

3. Rakendamine

Kohaldamiskuupäev

8. Suuniseid hakatakse kohaldama alates 03.11.2023.

1. jaotis. Üldsätted

RISKIHINDAMINE

9. Krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid kehtestama oma poliitika, kontrollid ja menetlused viisil, mis võimaldab neil tuvastada asjakohased riskitegurid ning hinnata iga ärisuhtega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riske kooskõlas EBA rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite suunistega.³ Selle raames peaksid krediidi- ja finantseerimisasutused eristama konkreetse kliendikategooria riske ning kategooria iga kliendi riske.
10. Krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid tagama, et nimetatud poliitika, menetluste ja kontrollide rakendamine ei too kaasa üldist keeldumist ärisuhetest või nende lõpetamist kogu kliendikategooriatega, keda nad on hinnanud rahapesu ja terrorismi rahastamise suurema riskiga klientideks.

KLIENDI SUHTES RAKENDATAVAD HOOLSUSMEETMED

³ Suunised, mis on koostatud direktiivi (EL) 2015/849 artikli 17 ja artikli 18 lõike 4 alusel, milles käsitletakse kliendi suhtes rakendatavaid hoolsusmeetmeid ning tegureid, mida krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid arvestama, kui hindavad üksikute ärisuhte ning juhutehingute rahapesu ja terrorismi rahastamise riski (rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite suunised) (EBA/GL/2021/02).

11. Krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid kehtestama riskitundliku poliitika ja menetlused tagamaks, et nende lähenemisviis kliendi suhtes rakendatavate hooldusmeetmete kohaldamisele ei tooks kaasa seda, et nad jätavad põhjendamatult kliendid õiguspärase juurdepääsuta finantsteenustele. Direktiivi (EL) 2015/849 artikli 14 lõike 4 kohustuste täitmiseks peaksid krediidi- ja finantseerimisasutused sätestama oma poliitikas ja menetlustes kriteeriumid, et otsustada, mis alustel võivad nad ärisuhte tagasi lükata või selle lõpetada või tehingust keelduda. Selle raames peaksid nad oma poliitikas, menetlustes ja kontrollides sätestama kõik rahapesu ja terrorismi rahastamise suurema riski leevendamise võimalused, mida nad kaalutlevad enne kliendi tagasilükkamise otsustamist rahapesu ja terrorismi rahastamise riski tõttu. Need valikud peaksid hõlmama vähemalt kontrolli taseme ja intensiivsuse kohandamist ning, kui riigisisene õigus võimaldab, sihipäraste piirangute kohaldamist toodete või teenuste suhtes. Asutuste poliitikas ja menetlustes tuleks selgelt sätestada, mis juhtudel võib selliste leevendusmeetmete kohaldamine olla asjakohane.
12. Enne ärisuhte tagasilükkamise või lõpetamise otsustamist peaksid krediidi- ja finantseerimisasutused veenduma, et nad on kaalutlenud kõiki võimalikke leevendusmeetmeid, mida oleks konkreetsel juhul mõistlikult võimalik kohaldada, ja need tagasi lükanud, arvestades olemasoleva või tulevase ärisuhtega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski.

ARUANDLUS JA DOKUMENTEERIMINE

13. Direktiivi (EL) 2015/849 artiklist 33 tulenevate aruandekohustuste täitmiseks peaksid krediidi- ja finantseerimisasutused sätestama oma poliitikas ja menetlustes kriteeriumid, et määrata mõistlikud põhjused, mille alusel nad võivad kahtlustada, et toimub rahapesu ja terrorismi rahastamine või üritatakse seda teha.
14. Krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid dokumenteerima kõik ärisuhtest keeldumise või selle lõpetamise otsused ja nende põhjused ning olema valmis tegema need dokumendid taotluse korral kättesaadavaks oma pädevale asutusele.

ERISÄTTED KOOSTOIME KOHTA DIREKTIIVIGA 2014/92/EL

15. Seoses direktiivi 2014/92/EL artikli 16 lõike 2 ja artikli 17 kohase põhimaksekontole juurdepääsu õigusega peaksid krediidasutused, kes on kohustatud neid põhikontosid pakkuma, sätestama oma konto avamise poliitikas ja menetlustes, kuidas nad saavad kohandada kliendi suhtes rakendatavaid hooldusnõudeid, et arvestada asjaolu, et põhimaksekonto piiratud funktsioonid aitavad leevendada riski, et klient võib neid tooteid ja teenuseid kuritarvitada finantskuritegudeks.
16. Kui krediidasutused tagavad direktiivi 2014/92/EL artikli 15 alusel mittediskrimineeriva juurdepääsu põhimaksekontole, peaksid nad tagama, et kui on olemas digitaalsed registreerimise lahendused, on need ka kooskõlas eespool nimetatud direktiivi ja käesolevate

suunistega, ning digilahendused ei põhjusta automaatset tagasilükkamist, mis oleks vastuolus direktiivi ja käesolevate suunistega.

17. Aja jooksul ning vastavalt sellele, kuidas krediidasutus mõistab üksikute ärisuhetega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski, peaks ta ajakohastama kliendi individuaalset riskihinnangut ning kohandama kontrolli ulatust ja kliendile kõlblike toodete ja teenuste liiki.

2. jaotis. Kontrollimeetmete intensiivsuse kohandamine

18. Krediidi- ja finantseerimisasutused peaksid oma poliitikas ja menetlustes sätestama, kuidas nad kohandavad kontrolli taset ja intensiivsust nii, et see on proportsionaalne kliendiga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga ja kliendi riskiprofiiliga, nagu on sätestatud EBA suunistes riskitegurite kohta ja eelkõige suunistes 4.69–4.75. Kliendiga seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski tõhusaks juhtimiseks peaks kontroll hõlmama vähemalt järgmisi etappe:

- a. seada kliendi käitumisega seotud ootused, näiteks tehingute tõenäoline liik, summa, lähtekoht ja sihtkoht, et asutus märkaks ebatavalisi tehinguid;
- b. tagada kliendi konto regulaarne kontroll, et mõista, kas kliendi riskiprofiili muudatused on põhjendatud;
- c. tagada, et arvestatakse kõiki varem saadud kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmetega seotud teabe muudatusi, mis võivad mõjutada individuaalse ärisuhetega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riski hindamist asutuses.

19. Krediidi- ja finantseerimisasutuste poliitikas ja menetlustes peaksid olema suunised selliste taotluste läbivaatamise kohta, mille esitajatel võib olla usaldusväärne ja õiguspärane põhjus mitte esitada tavapäraseid isikut tõendavate dokumentide vorme. Suunistes tuleb sätestada vähemalt järgmist.

- a. Meetmed, mida võtta, kui klient on varjupaigataotleja 28. juuli 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni, selle 31. jaanuari 1967. aasta protokolli ja muude asjakohaste rahvusvaheliste lepingute alusel ning ta ei saa esitada krediidi- ja finantseerimisasutusele tavapärasest isikut tõendava dokumendi vormi, näiteks passi või ID-kaarti. Asutuste poliitikas ja menetlustes tuleks täpsustada, mis alternatiivsetele ja sõltumatutele dokumentidele saavad nad tugineda oma kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete kohustuste täitmiseks, kui seda võimaldab riigisisene õigus. Need dokumendid peaksid olema piisavalt usaldusväärsed, st ajakohased, väljastatud ametliku riigi või kohaliku ametiasutuse poolt ning sisaldama vähemalt taotleja täisnime ja sünnikuupäeva.
- b. Meetmed, mida võtta, kui klient on haavatav ega saa esitada tavapärasest isikut tõendava dokumendi vormi või aadressi, näiteks seepärast, et klient on 1951. aasta Genfi konventsiooni või muude asjaomaste rahvusvaheliste lepingute kohaselt

pagulane või tal puudub alaline aadress. Asutuste poliitikas ja menetlustes tuleks täpsustada, mis alternatiivsetele ja sõltumatutele dokumentidele saavad nad tugineda. Kui riigisisene õigus võimaldab, võivad need dokumendid olla näiteks aegunud isikut tõendavad dokumendid ja dokumendid, mille on andnud ametlik asutus, näiteks sotsiaalteenistus või ametiasutuste nimel tegutsev mittetulundusühendus (Punane Rist või sarnane), mis samuti abistab klienti.

- c. Sarnaseid meetmeid võib kohaldada ka isikute suhtes, kellele ei ole antud elamisluba, kuid kelle väljasaatmine on õiguslikel või faktilistel põhjustel võimatu. Sellistel juhtudel tuleks krediidi- ja finantseerimisasutuste poliitikas ja menetlustes arvestada tõendeid või dokumente, mille on andnud ametlik asutus või nendele isikutele ametliku asutuse nimel toetust või õigusabi pakkuv organisatsioon, kui seda võimaldab riigisisene õigus. Sellised asutused võivad olla näiteks sotsiaalasutused, siseministeeriumid ja rändeteenistused. Neid dokumente võib kasutada tõendina, et isikut ei saa välja saata kooskõlas ELi õigusega.
- d. Kui punktides a, b ja c nimetatud isikutele makstakse toetust ettemaksekaartidena ning lihtsustatud hoolsusmeetmetega seotud tingimused on täidetud, nagu on sätestatud EBA rahapesu ja terrorismi rahastamise riskitegurite suunistes 4.41, 9.15 ja 10.18, tuleks poliitikas ja menetlustes märkida, et krediidi- ja finantseerimisasutused võivad kliendi suhtes rakendatavate esialgsete hoolsusmeetmete kohaldamise edasi lükata hilisemale kuupäevale.
- e. Kui punktides a, b ja c nimetatud isikud taotlevad juurdepääsu maksekontole ja neid peetakse väikese rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga isikuks, tuleks poliitikas ja menetlustes märkida, mis alternatiivseid isikut tõendava dokumendi vorme võib asutus aktsepteerida ning mis on võimalused lükata kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete kohaldamine edasi kuni ärisuhte loomiseni.

3. jaotis. Kaupadele või teenustele juurdepääsu sihipärane ja proportsionaalne piiramine

20. Kui riigisisene õigus võimaldab, peaksid krediidi- ja finantseerimisasutuste poliitika ja menetlused hõlmama võimalusi ja kriteeriume konkreetsele kliendile pakutavate toodete või teenuste omaduste individuaalseks ja riskitundlikuks kohandamiseks. Need peaksid hõlmama järgmisi variante:

- a. pakkuma põhimaksekontosid, kui krediidiasutus on direktiivi 2014/92/EL riikliku ülevõtmise kohaselt kohustatud selliseid kontosid pakkuma; või
- b. kui riigisisene õigus võimaldab, kehtestama finantstoodetele ja -teenustele sihipärased piirangud, näiteks ülekannete summa, liik või arv või kolmandatesse

riikidesse / kolmandatest riikidest tehtavate tehingute summa, eelkõige kui need kolmandad riigid on seotud suurema rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga.

21. Seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidega, mis on seotud eriti haavatavate klientidega, näiteks lõikes 19 viidatud isikutega, peaksid krediidi- ja finantseerimisasutused tagama, et nende kontrollides ja menetlustes täpsustatakse, et punkti 20 alapunktis b sätestatud toodete ja teenuste võimalikke piiranguid kohaldatakse arvestades isikute isiklikku olukorda, nendega seotud rahapesu ja terrorismi rahastamise riske ning nende rahalisi põhivajadusi. Sellistel juhtudel peaksid menetlused hõlmama järgmiste võimaluste hindamist, et vähendada seotud riske:

- a. krediidi- või arvelduskrediidi võimaluste mitteandmine;
- b. kuukäibe piirmäärad (v.a kui suurema või piiramatu käibe põhjendus on selgitatav ja põhjendatav);
- c. ülekannete summa, liigi ja/või arvu piirangud (täiendavaid või suuremaid ülekandeid saab otsustada iga juhtumi korral eraldi);
- d. kolmandatesse riikidesse / kolmandatest riikidest tehtavate tehingute summa piirmäärad (arvestades samas teatud ajavahemiku jooksul sageli tehtavate väiksemate tehingute kumulatiivset mõju), eelkõige kui need kolmandad riigid on seotud suurema rahapesu ja terrorismi rahastamise riskiga;
- e. hoiuste mahu piirangud;
- f. kolmandate isikute maksete piiramine nende asutuse tehtavate maksetega, kes maksavad toetust sellistele klientidele;
- g. kolmandatelt isikutelt saadud maksete piirangud, mida asutus ei ole kontrollinud, ning
- h. kolmandates riikides sularaha väljavõtmise keelamine.

4. jaotis. Kaebuste lahendamise mehhanismide teave

22. Krediidi- ja finantseerimisasutuste poliitikas ja menetlustes tuleks täpsustada, et kui nad teatavad kliendi või potentsiaalse kliendiga ärisuhtest keeldumise või selle lõpetamise otsusest, peavad nad teda teavitama õigusest võtta ühendust asjaomase pädeva asutuse või määratud alternatiivse vaidluste lahendamise organiga ning esitama asjakohased kontaktandmed. Asutused võivad edastada kliendile ka lingi EBA soovitudele riiklikele asutustele kaebuste esitamise kohta.⁴

⁴ <https://www.eba.europa.eu/consumer-corner/how-to-complain>
